

ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗНАЧЕНЬ ФОРМАЛЬНО ТАВТОЛОГІЧНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ У ДІАЛЕКТНОМУ ДИСКУРСІ

Марія Голянич

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57*

*У статті розкрито особливості актуалізації значень таких формально тавтологічних висловлень, як **ч'олов'їк йе ч'олов'їк, жінка йе жінка, дитина йе дитина, жит'є йе жит'є**, які функціонують у мовленні жителів села Тюдів; показано, як наведені мовні формули, включені в адресантно-адресатні відношення, набувають різних емоційно-оцінних і комунікативно-прагматичних значень; доведено, що смислове наповнення цих висловлень залежить від ситуації спілкування і формується одиницями різних мовних рівнів.*

Ключові слова: діалектний дискурс, ілокуція, імплікатури мовленнєвого спілкування, непрямий мовленнєвий акт, формально тавтологічне висловлення.

Актуальність теми роботи. Одне з актуальних завдань сучасного мовознавства – дослідження діалектного тексту як дискурсу.

Формально тавтологічні висловлення, що функціонують у мовленні жителів села Тюдів, ще не були предметом спеціального лінгвістичного аналізу, що й зумовило вибір теми дослідження і його актуальність.

Об'єкт дослідження – формально-тавтологічні висловлення, що функціонують у діалектному тексті (дискурсі).

Предмет дослідження – особливості актуалізації значень формально тавтологічних висловлень, що використовуються в говірковому мовленні.

Мета роботи – розкрити характер, семантико-прагматичне наповнення формально тавтологічних висловлень у діалектному тексті (дискурсі).

У роботі використано такі основні **методи дослідження**:

– **описовий** (сприяв опису, інвентаризації контрольних мовних одиниць, наявних у діалектному тексті як дискурсі);

– **семантико-стилістичний** (був спрямований на виявлення особливостей формування змісту тексту залежно від ситуації, мети і завдань спілкування);

– **інтент-аналіз** (допоміг виявити приховані смисли, які імпліцитно були закладені в досліджуваних висловленнях і реалізувалися в процесі мовленнєвої взаємодії комунікантів).

Діалектний дискурс, зокрема й той, що виявляє мовомислення жителів села Тюдів, є багатовимірною полізначеннєвою величиною, здатною актуалізуватися в різних координатах – структурно-семантичних, когнітивних, емоційно-оцінних, етнолінгвістичних і, звичайно, комунікативно-прагматичних.

Саме комунікативно-прагматичний аспект великою мірою відбиває характер стилістики спілкування, сприяє дешифруванню тональностей окремих мовленнєвих актів¹, а також тих смислових компонентів, що визначають ілокутивну силу висловлення².

Розгляд діалектного дискурсу крізь призму мовленнєвих актів вимагає, з одного боку, врахування говірково-системних значень мовних одиниць, що репрезентують різні види знань, вербалізують ціннісні орієнтири комунікантів, характер освоєння ними дійсності й відбиття його в мовній картині світу, з іншого – тих факторів, що регламентують комунікативну поведінку мовців у процесах інтеракцій й «умотивовують» вибір ними (для досягнення перлокутивного ефекту³) відповідних мовних одиниць із використанням у певній конкретній ситуації найдоцільніших, на думку мовця, комунікативних тактик.

У процесах спілкування актуальними є різні види мовленнєвих актів: змістово нейтральні й конотовані; ті, у яких щось повідомляється чи заперечується; висловлення, які можна кваліфікувати як константиви, і які самі по собі уже є дією (перформативи⁴) та ін.

Окремо виділяють прямі й непрямі мовленнєві акти. Саме непрямі висловлення, на нашу думку, є вагомими в розгортанні теми спілкування, у виявленні комунікативних намірів учасників спілкування, в актуалізації прагматичних компонентів змісту висловленого, у розкритті того, як формується імпліцитний пласт буття тексту (дискурсу).

¹ «... мовленнєві акти – межові складники процесів комунікації, динамічні елементи взаємовпливу особистостей у процесах живої інтеракції, що мають форму конкретних речень (висловлень)» [1, с. 16].

² «Найважливішим складником мовленнєвих актів є ілокуція. Ілокуція або ілокутивний акт – це втілення у висловленні, породжуваному в ході мовленнєвого акту, певної комунікативної інтенції, комунікативної мети, що надає висловленню конкретної спрямованості... Це власне те, заради чого створюється конкретний мовленнєвий акт, тому його часто ототожнюють з ілокутивним компонентом. Типології мовленнєвих актів створюються, як правило, перш за все з урахуванням ілокутивних сил мовця, тобто ілокутивної мети, її інтенсивності, способу досягнення» [1, с. 63].

³ «Перлокуція або перлокутивний акт – це наслідок впливу ілокутивного акту на конкретного адресата» [1, с.63].

⁴ Див про це: [2, с. 176–177].

Одним із видів непрямих мовленнєвих актів¹, наявних у гуцульському говірковому мовленні, є формально тавтологічні висловлення. Саме вони є об'єктом нашого дослідження. Аналізуючи такі вислови, звернемо увагу на характер їх змістового наповнення, що здійснюється через взаємодію одиниць різних мовних рівнів, прагматично насажених, використовуваних у конкретній мовленнєвій ситуації і спрямованих на актуалізацію намірів комунікантів.

Наприклад: *Ч'олов'ік йе ч'олов'ік*. Наведене висловлення не є інформаційно наповненим. Однак у процесі спілкування, в конкретній комунікативній ситуації мовець сприймає не стільки його денотативне значення, скільки вичленовує в ньому приховані смисли: «*Чоловік – це опора й надія сім'ї, її захисник; без чоловіка дружині й дітям прожити важко*» та ін.

Саме на такий вектор смислового розгортання висловлення вказує комунікативний контекст:

«Шо йа тоб'ї / Йіленко / на ц'е скаў? / ч'олов'ік йе ч'олов'ік / ч'олов'ік / ік ворона / алé / жин'ц'ї оборона».

Комунікативна ситуація формує смислову завершеність висловлення, імпліцитно актуалізуючи навіть ті прагматичні компоненти значення, які були закладені ще у предтексті: ми здогадуємося, про що могла йти мова між комунікантами², у яких мовних формулах міг репрезентуватися життєвий досвід мовців і що зумовило використання адресатом вислову «*ч'олов'ік / ік ворона / алé / жин'ц'ї оборона*».

Смисл, закладений у цій полікомпонентній структурі, зміщує негативний оцінний акцент висловлення («*ч'олов'ік / ік ворона*»), роблячи його периферійним, а на перший план починає виступати те, що міститься у фрагменті «*алé / жин'ц'ї оборона*», тобто те, що закладено в когнітивних схемах неодноразово повторюваних ситуацій і пов'язане із тим фрагментом концепту «*чоловік*», де він виступає як оборонець.

Порівняймо аналогічні за структурою висловлення й особливості актуалізації їх значень у тексті:

¹ Непрямий мовленнєвий акт – це «мовленнєва дія адресанта (автора), смисл якої виводиться з опертям на імплікатури дискурсу».

«Імплікатури мовленнєвого спілкування – прагматичні компоненти змісту повідомлень, мовленнєвих жанрів, дискурсів, які виводяться адресатом з контексту спілкування завдяки знанню комунікативних принципів, максим, постулатів та конвенцій спілкування [2, с. 179].»

² «*Н'їч'о ни каў / йе ўс'ек'ї ч'олов'ік'ї / алé цес так'її прікрїї / шо наї Бох борони / Наї буде / Йіленко / наї вин лаким дес воркот'їти / дз'обати жинку / алé ў хат'ї йе тазда*»; «*И:ї / ти се квóлиш / алé ти ни знаїїш / шо ў других хатах се роби / іке там жит'е се провади*».

Ці та інші записи діалектного мовлення здійснено в селі Тюдів Косівського р-ну Івано-Франківської обл.

«Жінка йе жінка / на жін'ц'і хата дѣржиц'е / гаї / скажи м'ін'і / шоб вартуйї хата без жінки?»;

«Дитина йе дитина / ўна потребуї файного кутан'а ї добрих рук / ўна хоч'ї мами»;

«Жит'е йе жит'е / йо:ї / шо казати / кил'ко смих ус'єкого зазнаў на своїм в'іку / кил'ко натерп'їсе / шо їт бих зач'еў списувати на волови ї шкир'ї / то її би було замало / х'їба бих дв'ї ўз'еў / і то / в'їдеў / би ни було доста / мус'їу би ш'е шош доточ'єти / отакє було мойє жит'є».

Спільним для цих фрагментів тексту (дискурсу) є те, що ініціальною у них є тавтологічна за характером вираження пропозиція, зміст якої розкривається лише на тлі усього тексту.

Кожний із наведених сегментів містить домінантне значення, яке в говірці села Тюдів вербалізувалося як відповідний константив:

- хата без жінки н'їч'о ни вартуйї;
- дитина хоч'ї мами;
- жит'є / то йе т'їшкиї трут.

Виділені висловлення у свідомості комунікантів пов'язуються з різного типу асоціативно-образними значеннями, з такими імплікатурами, які дають уявлення про емоційно-когнітивну діяльність мовця, унаслідок чого відоме, досвідне, не раз пережите, в момент мовлення може сприйматися як нове знання й нове переживання відповідної ситуації.

У першому фрагменті тексту важливим емоційно-когнітивним резонатором константивного значення виступає вербалізований у ньому концепт «хата», точніше – «хата беж жінки».

«Хата беж жінки» – це відбиття у свідомості мовця порушення цілісності семантики етнокультурного знака *хата* через генерування смислів, пов'язаних із сприйняттям жінки як архетипного образу берегині домашнього вогнища¹, образу, вкарбованого в родову пам'ять поколінь, а отже, відбитого в асоціативному полі ознак, що передають характер культури *хата*: «Хата беж жінки² н'їч'о ни вартуйї / а ч'о? / бо жінка йе жінка».

Адресант не конкретизує смисли, закладені в тавтологічній за способом вираження пропозиції, але, розраховуючи на досвід адресата, на його здатність актуалізувати комунікативно-прагматичні компоненти значення висловлення, імпліцитно підводить його до розуміння того, «йек то вѣл:єко знач'єїї / їк у хат'ї йе жінка».

¹ «...хата – уособлення родинного вогнища..., благополуччя, досягнутого завдяки працьовитості...» [4, с. 616].

² У тюдівському говірковому дискурсі образ такої хати увиразнюють прагматичні компоненти значення цього висловлення, які ситуативно можна актуалізувати як: «хата беж жінки порожна, студєна, смутна; така, шо ў нїї т'єшко на дуїї; шо н'їкриїшкї нїма вєселости; шо дєколи гаї плакати се хоч'ї»; «ў такії хат'ї нїма р'їду»; «нїма жінки / таї хата пусткоў стайє / і шо ти зробиш / їк уно так йе» та ін.

Широкий спектр прагматичних компонентів значення закладено і в наступному тексті, де ключова теза – «дитина йе дитина».

Назване висловлення, включене в текст, може набувати різних ознак. Значення, оцінки, асоціації, які формуються в свідомості комунікантів у момент мовлення стосовно констатації «дитина йе дитина», не є усталеними й однозначно «прочитуваними», однак у наведеному фрагменті мовлення наявні маркери, які дають підстави стверджувати: йдеться саме про малюка, оскільки насамперед він «*потребуї файного кутан'а ї добрих рук*».

Ознаки, зашифровані в цьому сегменті тексту, входять у структуру знань мовців стосовно того, яку роль відіграє мама в житті дитини, зокрема маленької. Серед багатьох ознак концепту *мати (мама)* у процесі інтеракції мовець безпомилково виділяє саме ці, хоча імпліцитно їх доповнюватимуть і інші, які узгоджуються з ілокутивною метою висловлення: *материнська відданість, доброта, любов, ніжність, жертвність, турботливість* та ін.

Активізація чи згасання в момент комунікації певних ознак концепту *мати (мама)* пов'язане з тим, яка комунікативна мета закладена адресантом у висловлення «дитина йе дитина» і який оцінно-образний характер власного досвіду стає актуальним у момент мовлення¹, що й спричинило висновкову формулу «дитина хоч'ї мамі».

При дослідженні тексту з тавтологічною пропозиційною формулою важливо, на нашу думку, звертати увагу не лише на семантику різнорівневих мовних одиниць, що його утворюють, і на їх прагматичну ауру (прагматичні компоненти змісту), але й на композиційну організацію комунікативно значущих фрагментів тексту як дискурсу, оскільки саме через опорні рематичні величини, їх співдію великою мірою здійснюється прагматичний вплив на адресата.

Так, у розкритті значення вислову «*жит'е йе жит'е*» важливу роль відіграє маркер вираження емоційності «*йо:ї*». У гуцульському говірковому дискурсі, зокрема і в мовленні жителів села Тюдів, він виконує різне функційне навантаження, одне з яких – привернення уваги адресата до повідомлюваного, а також вираження ставлення мовця до того, про що він говоритиме.

У наведеному тексті значущість цього слова полягає і в тому, що в емоційному вимірі воно імпліцитно означає характер тієї топікоутворювальної лінії, яка в тексті виступатиме його емоційно-оцінним скріпом, синкретичним носієм багатьох прагматичних компонентів значення і яка

¹«Шо йа скау? / так'її дитин'ї маму н'їхто ни зам'їни / нав'їт'їг би ни знатї йек хот'їу / бо хто годен так за н'у дбати / так йїїї он'їс'т'увати / їк мама? / Йо / добре кажете / абесте прожили за ц'ї слова / тики н'їхто / йа ц:е по соб'ї знаїу / м'їн'ї ни тре: делєко ходїти».

конкретизується такими доміантними мовними виразами, як: *«кїл'ко смїх ус'єкого зазнаў на своїім в'їкў»* і *«кїл'ко натерп'їўсе»*.

В інформаційному плані виділені синонімічні вислови займають у тексті вагому рематичну позицію, оскільки наступні мовні засоби лише увиразнюють, доповнюючи те, що відбито у їх семантичній структурі і що узагальнено можна передати доміантою *«натерп'їтисе»*.

Однак із погляду вираження інтенцій адресантові важливо було не лише акцентувати на цьому інваріантному значенні, але й підкреслити роль і характер його оцінно-кількісного вияву: *«... кїл'ко натерп'їўсе / шо іг бїх зач 'єў спісувати на волóви ї шкїр'ї / то її бї було замáло / х'їбá бїх дв'ї ўз'єў / і то / в'їдєў / бї нї було дóста / мўс'їў бї ш':е шош доточ'єти / каў вам гєзде / ус'єке смїх перейшоў»*.

Компонент *«дўже багáто»*, закладений у значенні фразеологічної одиниці й редуплікований у тексті, а також прагматичні виразники значення, імпліковані цим фрагментом, і дозволили адресантові доповнити сконструйований ним образ пережитого, у якому значущим є і його емоційно-оцінний вимір.

Оповідач не вмотивовує, чому він *«натерп'їўсе»*, *«ус'єкого зазнаў»*, *«ч'єрез ус'єке пере їшоў»*, однак розраховує, що реципієнт зрозуміє цільове настановлення, закодоване у фразі *«жит'є їе жит'є»*, і правильно дешифрує її зміст¹, оскільки обізнаний із комунікативною практикою використання таких висловів.

Таким чином, змістова наповненість формули *«жит'є їе жит'є»* сформована співдією багатьох засобів, зокрема синонімією висловлень, доміантне значення яких – *«натерп'їтисе»*; використанням фразеологічної одиниці як когнітивно-прагматичного знака, важливого в мовній картині світу жителів с. Тюдів; інтонаційною структурою тексту, що окреслює контури прагматично значущих одиниць і сприяє вираженню емоційного стану мовця в момент розповіді, скерованої на оцінку минулого – в інший часопростір; важливу роль при цьому відіграє і дискурсивне слово – акцентоносій *«їо:ї»* – прагматичний орієнтир реципієнтові, що в тексті як дискурсі виконує, крім комунікативної, й емоційно-оцінну функцію.

Разом із *«шо казáти»* назване слово скеровує адресата на зміст того, що буде повідомлятися, і водночас на внутрішній стан самого адресанта, якому нелегко з-поміж багатьох знакових для нього подій виділити головне.

Важливим композиційним засобом оформлення змісту, закладеного у висловленні *«жит'є їе жит'є»*, виступає також і семантичне обрамлення тексту, що надає йому цілісності й завершеності.

¹«Мовлення неподільне з розумінням, і мовець, відчуваючи, що слово належить йому, в той же час припускає, що слово й уявлення не становлять виняткової, особистої його належності, бо зрозуміле слухачеві належить, отже, і цьому останньому» [6, с. 44].

Як бачимо, значення в тавтологічній пропозиції закладаються ситуативно, тобто непрямі мовленнєві акти такого типу здатні набувати різної комунікативної значущості залежно від умов, у яких вони використані. Саме завдяки їм вони зазнають різного комунікативного профілювання.

Наведемо й інші приклади текстів, у складі яких є ті ж самі формально тавтологічні вислови, звертаючи увагу на те, які мовні засоби беруть активну участь у вербалізації інтенцій комунікантів і формуванні смислу згаданих ключових висловлень.

«Ч'олов'ік йе ч'олов'ік / вин м'оже дес і віпити / то ш'о тут т а-к'ого? / вин ни вал'е'усе ў ш'анци / ни йшоў у штіри дороз'і / йіго ни вел:и / вин сам прийшоў тхат'і / і л'ех соб'і тихон'ко сп'ати / вин н'іч'о пог'аного н'ік'ому ни зробиў / а т :о / шо кришку поч'істува'усе / то на т :о вин ч'олов'ік / таже ч'олов'ік йе ч'олов'ік / йіму пасуйі дес кришку віпити / ч'о ти / Мар'і / цисе на так'е веліке зводиш? / Того / шо с кришки мал'ого се зач'інайі веліке / отого / в'уіно / шо йа ни хоч'у ў хат'і велікого».

На відміну від попередніх текстів, у наведеному ситуація спілкування, а отже, й висловлення «ч'олов'ік йе ч'олов'ік» сприймається мовцями, що діалогізують, по-різному. Свідченням цього є мовні величини, які використовуються комунікантами як втілення їх комунікативної мети, наміреності відповідної ілюкутивної сили.

Комунікативна тактика адресанта спрямована на переконання адресата в тому, що «ч'олов'ік йе ч'олов'ік / йіму пасуйі дес кришку віпити». Для цього наводяться такі, на думку мовця, «переконливі» аргументи:

- вин ни вал'е'усе ў ш'анци;
- ни йшоў у штіри дороз'і;
- йіго ни вел:и;
- вин н'іч'о пог'аного н'ік'ому ни зробиў.

Виділені стійкі сполуки в тюдівському ментально-емоційному просторі сприймаються зі знаком «плюс». І як засвідчує мовленнєва практика жителів села, в цих висловах відбито ті приписи, які є важливими для позитивної характеристики чоловіка і сприйняття його як газди¹: «вин ни позвол'ейі соб'і того / шо було би ўстит / шо йіму урвало би ч'ес'т' / вин знайі / йек вестісе і себе ш'инувати».

¹«Ч'олов'ік м'оже дес у товариств'і уз'ети кап'оч'ку на йзік / на т :о вин ч'олов'ік / таже вин ни буде бокувати / іг друз'і хоч'ут йіго поч'істувати»; «Ш'і сміх ни ч'ула / шоби гал'ба пива ком'ус пошкодила / а то / шо ч'олов'ік побуў трохи міжи л'уд'ми / то це ни ұрас трафійейіц:е / вин шо / маў борзо б'іч'і тхат'і / бо там йіго веліке добро ч'ікайі? / та тил'ко йіго / шо вин дес отак м'оже соб'і вол'у ўволити / тил'ко йіго / о: / шо йа тоб'і / Йіленко / скаў / ни збераі ч'олов'іка за пусте до муштри».

Змістове наповнення приписів, вербалізоване в наведених вище заперечних конструкціях, тісно пов'язане з актуалізацією в них прагматичних компонентів значення, які прямо не омовлені в тексті (вони вичленовуються в конкретному мовленнєвому акті), але є важливими для досягнення мовцем комунікативної мети. Тому адресант і вибирає той рівень діалогізування, той аргументаційний вимір, який, на його думку, повинен би однозначно бути сприйнятим адресатом, і тоді він, адресант, зможе досягти перлокутивного ефекту.

Для цього автор повідомлення, по-перше, заміщує дієслівну форму «*випити*» (алкогольних напоїв), вжиту на початку діалогу, на «*кришку поч'истуватисе*», нівелюючи негативний семантичний компонент значення, факультативно властивий згаданому дієслову; по-друге, апелюючи до комунікативного партнера (*Мар'ї*), мовець використовує пропозиційний повтор, однак якщо на початку репліки (*ч'олов'їк йе ч'олов'їк*) він не був семантично увиразнений, то тут ця сполука, уже набувши комунікативного профілювання, стає комунікативно значущою у плані вираження смислу, тобто вона виступає носієм таких прагматичних компонентів значення, які є додатковим засобом інтенсифікації ілокутивних сил мовця.

Ще одним виразником наміреності, інтенції адресанта є запитання-докір «*Ч'о ти / Мар'ї / цисе на такє велике зводиш ?*», що виявляє комунікативну позицію адресанта й оцінку ним ситуації (*цисе*, тобто *мале*, зводиш на такє *велике*), а також висновкова формула «*Таже ч'олов'їкови пасуїї дес кришку випити*».

Однак адресат, спираючись на власні знання¹, зокрема й фонові, на досвід, вичленовує із почутого інші імплікатури – не ті, що були закладені співрозмовником, і як наслідок, – виникає незбалансованість у спілкуванні. Адресант зазнає комунікативної невдачі через розбіжність із адресатом в оцінках ситуації, можливо, в різних світоглядних орієнтаціях (адресант – людина старшого віку: «*отого / вуйно / шо йа ни хоч 'у у хат'ї великого*»), у неоднакових підходах до вибору життєвих пріоритетів та ін. Засвідчує сказане відповідь комуніканта: «*Того / шо с кришки малого се зач 'інай велике / отого / вуйно / шо йа ни хоч 'у у хат 'ї великого*».

На перший погляд, відповідь адресата базується на протиставленні тих самих семантичних площин («*мале*» / «*велике*»), що були викорис-

¹«... те, що мається на увазі під терміном «знання...» – це не лише набір денотативних тверджень. Це далеко від істини. Знання включає ще поняття про «як діяти», «знання як жити», «як слухати...» [5, с. 71-90].

Продовжуючи розвивати цю думку, очевидно, можна стверджувати, що знання передбачає і «як успішно комунікувати», «як дешифрувати наміри адресанта, мотиви його висловлень», «як уникнути маніпулятивних словесних дій зі сторони комунікативного партнера» та ін.

тані й адресантом для підсилення впливу на адресата, однак у відповіді закладено протилежний зміст й імпліцитно розгорнуто його (на основі пресупозиційних знань) у висловлення, здатні вербалізувати «досвідні» знання¹ комуніканта:

«Бо мале може пот ігнути за собою велике»; «бо з отакого зач'інайуц:е б'іди / ік ч'олов'ік ут'ігайц:е ў гал'б'ован'і і ч'істован'і»; «бо кил'ко йе такоґо / шо зач'елосе з отиц'кого / а стало таким / ік Ч'уплак / нидоход'і Сокилського»; «то лиші лєкше зач'єти звол'єти / а скараскатисе тоґо ни коґжен гоґден»; «пійанка ш ч'олов'іка роби такє / шо Б'оґсе боро-ни / кил'ко такоґо трафійейц:е»; «випиўка л'удину ниш':ійі» та ін.

Ці чи й інші актуалізовані у свідомості адресата вислови² тісно пов'язані з вираженням інтенцій мовця, з виявленням його когнітивно-прагматичної позиції, у якій «прочитується» значення незгоди, а також, можливо, попередження, застереження, докору та ін.

Вектор розгортання значення, закладеного у відповіді адресата, чітко означений: *«Тоґо / шо с криішки мал'ого се зач'інай'і велике / отоґо / в'уїно / шо йа ни хоч'у ў хат'і великого».*

Крім названих вище синтаксичних одиниць (маніфестованого ними узагальненого значення), цей вектор підсилюється й семантикою дериватів, що входять до словотвірного гнізда з домінантою *пити* (*випити* (алкогольних напоїв)) як вербалізаторів концепту, що відбиває досвід людини, і конотаціями негативно забарвлених слів-асоціатів, які не є елементами словотвірного гнізда, але пов'язані з ним тематично: *нал'охкатисе, нал'охканитисе; назвол'єтисе, напризвол'єтисе; набратисе; наприйма́тисе; нач'істуватисе; нализатисе* та ін.

Ці слова також сприяють утвердженню іншого характеру експресії, ніж та, яка була закладена в аргументах адресанта (*«вин ни вал'єўсе ў шанці...»*).

Різного типу додаткові смислові прирощення словесно не виражені в тексті (їх мовець сприймає як імплікатури), але вони є вагомими, оскільки формують ауру відповіді адресата як експресивно навантаженого евфемізованого мовленнєвого акту: *«...отоґо / в'уїно / шо йа ни хоч'у ў хат'і великого».*

Прагматичні компоненти значення увиразнюють мовленнєвий акт (відповідь), наповнюючи його виразно актуалізованим змістом, висвітлюючи інше, ніж у адресанта, бачення ситуації й можливих наслідків (для особи, про яку мовиться) в часовій перспективі, якщо подібні ситуації ігнорувати.

¹Знання є «тільки формою втілення в суб'єкті, яка встановлюється різними галузями компетентності» [5, с. 76].

²У різних семантичних варіантах в аналогічних ситуаціях вони неодноразово озвучуються в мовленні села.

Таким чином, смислове наповнення тавтологічного виразу «ч'олов'ік йе ч'олов'ік» у наведеному тексті здійснюється контроверсійно: мовлення комунікантів відбиває різний характер їх інтенцій, про що свідчить і добір ними різних мовних засобів для розкриття своєї комунікативної позиції, і ті прагматичні компоненти значення, які вичленовуються комунікантами у процесі сприйняття інформації.

Кожна мовна одиниця, вжита у процесі спілкування, перспективно настроєна на те, щоб реалізувати своє «промовлюване» буття (Гадамер), тому залежно від ситуації спілкування, від комунікативних цілей тих, що беруть участь у процесі інтеракції, від використання ними відповідних комунікативних тактик, ця одиниця може по-різному прочитуватися мовцями й бути носієм різних значень, зокрема й імпліцитних¹.

Ужита поза текстом, пропозиційна тавтологічна структура не є семантично наповненою, значеннєво виразною. Включаючись у комунікативну парадигму, вона набуває цілісності й цілеспрямованості висловлення, особливо тоді, коли це живе, інтонаційно збагачене мовлення², яким і є діалектне.

Література

1. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики: монографія. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
3. Гадамер Г.-Г. Про істинність слова / Герменевтика і поетика. Вибрані твори. Пер. з нім. К.: «Юніверс», 2001. С.31.
4. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. К.: Довіра, 2006. 703 с.
5. Ліотар Ж.-Ф. Постмодерністська ситуація / Після філософії: кінець чи трансформація? Пер. з англ. / упоряд. К. Байнес та інші. К.: Четверта хвиля. С. 71–90.
6. Потєбня О.О. Естетика і поетика слова: збірник. Пер. з рос. / упоряд., вступ. сл., приміт. І.В.Іваньо, А.І. Колодної. К.: Мистецтво, 1985. 302 с.

¹«Слово – як таке – не лише відкриття схованого, але такою ж мірою (і безпосередньо з тієї ж причини) мусить бути таким, що приховує і ховає..., коли віднайдення прихованого і приховування розглядаються справді як структурні моменти «буття», коли часовість належить буттю, а не лише існуючому, що готує місце для буття, тоді буття в мовному спілкуванні теж «присутнє» (хоча людині й притаманно «бути безпосередньо присутньою» і не ізольовано перебувати в мові, а перебувати в ній, спілкуючись із кимось)» [3, с. 31].

²«Коли звучить слово, проводиться в дію вся мова і все, що вона може сказати, – а вона може сказати все. Таким чином у промовляючому слові функціонує не окремий семантичний елемент з довоколишнього світу, а радше вибудована мовою сучасність, узята як одне ціле» [3, с. 48].

**FEATURES OF ACTUALIZATION OF THE MEANINGS
OF FORMAL AND TAUTOLOGICAL EXPRESSIONS
IN DIALECTAL DISCOURSE**

Maria Golianych

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka St., 57*

The article explores the peculiarities of actualization the meanings of such formally tautological expressions as cholovyík ye cholovík , zhýnka ye zhýnka, dytýna ye dytýna , zhytié ye zhytié , which function in the residents speech of the village of Tyudiv; it is shown how the given language formulas, included in addressee-adressor relationships, acquire different emotive-evaluative and communicative-pragmatic meanings; it is proved that the semantic content of these statements depends on the communication situation and is formed by units of different language levels.

Keywords: *dialect discourse, illocution, implicatures of speech communication, indirect speech act, formally tautological statement.*